DISCLAIMER: **The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.**

અહેવાલપાત્ર

ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતમાં

સિવિલ અપિલેટ હકુમત

સિવિલ અપિલ(ઓ) નં.૧૩૯૭૭/૨૦૧૫

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

.....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુધ્ધ

મલ્ટિપ્લેક્સ એશોસિએશન ઓફ ગુજરાત તેના પ્રતિનિધિ દ્વારા

....સામાવાળા(ઓ)

ચુકાદો

ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ. રવિન્દ્રા ભટ

૧. ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા આ અપીલ, વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના એક ભાગના સંદર્ભમાં ફરિયાદની ફરિયાદ કરે છે. [ફૂટનોટઃ૧ તારીખ ૨૬.૦૬.૨૦૦૯ ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં.૫૩૯૧ ઓફ ૨૦૦૪માં આપવામાં આવી હતી.

૨. આ અદાલતને દેવી મલ્ટિપ્લેક્સ અને અન્યો વિરુધ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્યો [ફૂટનોટ–૨ (૨૦૧૫) ૯ એસસીસી ૧૩૨] માં નોંધાયેલા ચુકાદામાં વર્તમાન રિટકર્તા(ઓ)/સામાવાળાઓની નોંધપાત્ર ફરિયાદનો સામનો કરવાનો પ્રસંગ થયો હતો. આ મુદ્દો જે વર્તમાન કાર્યવાહીમાં આ અદાલત સાથે સંબંધિત છે, ગણતરીની પદ્ધતિ અથવા યોજના હેઠળ મુક્તિ મર્યાદા નક્કી કરવાની પદ્ધતિના સંદર્ભમાં, જે રાજ્ય દ્વારા મલ્ટીપ્લેક્સ સુધી લંબાવવામાં આવી હતી, જેમણે મૂડી માળખું ઊભું કર્યું હતું. આ પ્રોત્સાહનો ચોક્કસ સમયગાળા માટે કર મુક્તિ દ્વારા આપવામાં આવ્યા હતા. અગાઉના પ્રસંગે, આ અદાલતે યોજના લંબાવવાના ઇનકાર અંગે મલ્ટિપ્લેક્સ માલિકોની ફરિયાદ પર ચુકાદો આપ્યો હતો. આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે વિસ્તરણનો ઇનકાર (બે વર્ષ, જે મલ્ટિપ્લેક્સ માલિકો દ્વારા માંગવામાં આવ્યો હતો) આ સંજોગોમાં અન્યાયી હતો અને પ્રોમિસરી એસ્ટોપલના સિદ્ધાંતને લાગુ કર્યો હતો.

૩. સગવડતા માટે, કોર્ટ દેવી મલ્ટિપ્લેક્સ (સુપ્રા) માં ચુકાદાના પેરા ૨ ને બહાર કાઢવા કરતાં વધુ સારી રીતે જાણી શકે છે, જે રાજ્ય દ્વારા ૨૦.૧૨.૧૯૯૫ પર બહાર પાડવામાં આવેલી મુક્તિ સૂચનામાં સમાવિષ્ટ પ્રોત્સાહન યોજનાની વ્યાપક રૂપરેખા આપે છે. ચુકાદાનો સંબંધિત ભાગ નીચે કાઢવામાં આવ્યો છેઃ

> "૨. ૨૦૦૯ની *સિવિલ અપીલ નંબર ૬૪૭૮ને મુખ્ય મેટર તરીકે લેવામાં આવી હોવાથી, તેને લગત તથ્યોની વિગતવાર ચર્ચા હવે પછી કરવામાં આવી છે.૨૦–૧૨–૧૯૯૫ ના રોજ ગુજરાત સરકારે તમામ રાજકોષીય અને બિન–રાજકોષીય પ્રોત્સાહનો ઉપલબ્ધ કરાવવાના હેતુથી પ્રવાસન પ્રોજેક્ટ્સ માટે પ્રોત્સાહનોની નવી પેકેજ યોજના, ૧૯૯૫–૨૦૦૦ (ત્યારબાદ "આ યોજના" તરીકે ઓળખાય છે) નામની નીતિ જાહેર કરી, પર્યટનની સંભાવના ધરાવતા વિસ્તારોમાં વધુ રોકાણ આકર્ષીને પ્રવાસન ક્ષેત્રને પ્રોત્સાહન આપવા અને રોજગારીની તકો ઉભી કરવા માટે ઉદ્યોગોને "પર્યટન" માટે મળતી રાહતો અને છૂટછાટો, જેને ઉદ્યોગનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો હતો.કલોઝ ૨ હેઠળ, આ યોજના ૧–૮–૧૯૯૫ પર અમલમાં આવી હતી અને ૩૧–૭–૨૦૦૦ સુધી પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે અમલમાં રહેવાની હતી.કલોઝ ૩ હેઠળ, પાત્ર બનવા માટે, ૧–૮–૧૯૯૫ પછી નવું*

પ્રવાસન એકમ નોંધાયેલું હોવું જોઈએ.ક્લોઝ–૪.૭ અસરકારક પગલાઓ સાથે વ્યવહાર કરે છે જે આવા એકમ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે તેવી અપેક્ષા હતી. કલોઝ ૫ હેઠળ, પ્રારંભિક અસરકારક પગલાં લીધા પછી પ્રવાસન એકમ નોંધણી માટે પ્રવાસન નિયામકને અરજી કરી શકે છે. તમામ પ્રોજેક્ટ્સે પરિશિષ્ટ બી માં સ્પષ્ટીકરણો અને આવશ્યકતાઓને અનુરૂપ હોવા જોઈએ જે પરિશિષ્ટ પ્રવાસન એકમોની વિવિધ શ્રેણીઓ અને મલ્ટી–સિનેમા થિયેટર કોમ્પ્લેક્સ અથવા મલ્ટિપ્લેક્સ સહિત "મનોરંજન સંકુલ" સાથે સંબંધિત આઇટમ ૨૨ સાથે સંબંધિત છે.કલોઝ ૭માં પ્રવાસન એકમોને ચાર શ્રેણીઓમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે, જેમ કે પ્રતિષ્ઠિત પ્રવાસન એકમો, મોટા પાયાના પ્રવાસન એકમો, નાના પાયાના પ્રવાસન એકમો અને નાના પ્રવાસન એકમો જેમાં અનુક્રમે રૂ. ૧૦ કરોડ, રૂ. ૯૦ લાખ, રૂ. ૧૦ લાખ અને રૂ.૧૦ લાખથી ઓછું લઘુતમ નિશ્ચિત મૂડી રોકાણ છે.ક્લોઝ ૮ પ્રોત્સાહનો સાથે સંબંધિત છે અને જણાવ્યું છે કે (i) વેચાણ વેરો (ii) ટર્નઓવર વેરો (iii) વીજળી વેરો (iv) વૈભવી વેરો અને (v) મૂડી રોકાણના ૧૦૦% સુધીના મનોરંજન વેરામાંથી મુક્તિના સંદર્ભમાં ૫–૧૦ વર્ષની કરવેરાની રજા ઉપલબ્ધ રહેશે.ક્લોઝ ૮.૧માં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રોત્સાહનોની માત્રા પાત્ર

મૂડી રોકાણ કરતાં વધુ નહીં હોય અને તેમાં વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિષ્ઠિત પ્રવાસન એકમો, મોટા પાયે પ્રવાસન એકમો, નાના પાયે પ્રવાસન એકમો અને નાના પ્રવાસન એકમોના સંદર્ભમાં પાત્રતાનો સમયગાળો અનુક્રમે ૧૦ વર્ષ, ૮ વર્ષ, ૬ વર્ષ અને ૫ વર્ષનો રહેશે.ક્લોઝ ૯ મંજૂરી આપનાર સત્તામંડળની રચના સાથે સંબંધિત છે, જે હેઠળ રાજ્ય સ્તરની સમિતિ પ્રતિષ્ઠિત અને મોટા એકમોના સંદર્ભમાં પાત્રતા પ્રમાણપત્ર જારી કરવા માટે સક્ષમ હતી, જ્યારે જિલ્લા સ્તરની સમિતિએ તમામ નાના અને નાના પ્રવાસન એકમો માટે પાત્રતા પ્રમાણપત્ર જારી કરવાનું હતું.પ્રોત્સાહનો માટે પ્રવાસન એકમોની નોંધણી માટેની પ્રક્રિયા ક્લોઝ ૧૦માં વિગતવાર જણાવવામાં આવી હતી."

૪. આ કિસ્સામાં સમસ્યા શું છે, તે નવી પેકેજ યોજનાનો બીજો ભાગ છે, એટલે કે પેરા ૮ અને ૮.૧ નો યોગ્ય અર્થ કાઢવાની રીત, જે સુવિધા માટે નીચે દર્શાવવામાં આવી છેઃ

"<u>પ્રોત્સાહક</u>

નવા એકમો અને વર્તમાન એકમોના વિસ્તરણ (અગાઉ નિર્ધારિત શરતો અનુસાર) માટે નીચેના કરવેરાના સંદર્ભમાં અને મૂડી રોકાણના સંદર્ભમાં ૫–૧૦

વર્ષની કરવેરાની રજા ઉપલબ્ધ રહેશે.ટેક્સ હોલિડે એપેન્ડિક્સ બીમાં સૂચિનું પાલન કરતા અને પાત્ર ક્ષેત્રોમાં આવતા એકમો માટે ઉપલબ્ધ રહેશે.

<u>કરવેરાની ચાદી</u>

૧. વેચાણવેરામાંથી મુક્તિ.

૨. ટર્નઓવર ટેક્સમાંથી મુક્તિ.

૩. વીજળી વેરામાંથી મુક્તિ.

૪. લક્ઝરી ટેક્સમાંથી મુક્તિ.

૫. મનોરંજન વેરામાંથી મુક્તિ.

વેચાણવેરામાંથી મુક્તિ નીચેની શરતો સાથે ઉપલબ્ધ છેઃ

(અ) કાચા માલ, પ્રક્રિયા સામગ્રી, ઉપભોજ્ય ભંડાર, પેકિંગ સામગ્રી પર કરમાંથી મુક્તિ ઉપલબ્ધ નથી.

(બ) માત્ર તે જ ચીજવસ્તુઓ કે જે વેચાણના પ્રથમ તબક્કે પાત્ર એકમ દ્વારા વેચવામાં આવે છે, તેને વેચાણવેરામાંથી મુક્તિ મળશે.

(સી) પ્રવાસન પ્રોજેક્ટની સ્થાપના માટે ખરીદવામાં આવતી બાંધકામ સામગ્રી, ઉપકરણો અથવા અન્ય કોઈ ચીજવસ્તુ જેવી કોઈ પણ વસ્તુની ખરીદી પર કોઈ મુક્તિ ઉપલબ્ધ નથી.

૮.૧ <u>પાત્રતા સમયગાળો</u>

પ્રોત્સાહનોની માત્રા ઉપ્લબ્ધ મૂડી રોકાણના ૧૦૦% થી વધુ ન હોવી જોઈએ.જો પ્રોત્સાહનોની મર્યાદા પાત્ર સમયગાળા પહેલાં સમાપ્ત થાય છે, તો એકમ કોઈ વધુ લાભ મેળવી શકશે નહીં. પાત્ર એકમોને નીચે સૂચિબદ્ધ પ્રવાસન એકમની દરેક શ્રેણી સામે ઉલ્લેખિત સમયગાળા માટે કરવેરાની રજા ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે:

અનુ. નં.	પ્રવાસન એકમોની શ્રેણી	કરવેરાની રજાના વર્ષોની સંખ્યા
૧	પ્રતિષ્ઠિત પ્રવાસન એકમો	૧૦ વર્ષ
૨.	મોટા પાયે પ્રવાસન એકમો	૮ વર્ષ
૩.	નાના વેચાણ પ્રવાસન એકમો	૬ વર્ષ
૪.	નાના પ્રવાસન એકમો	૫ વર્ષ
૫.	પ્રવાસન એકમોનું વિસ્તરણ	૫ વર્ષ

૫. આ યોજનાને ૧૪.૦૨.૧૯૯૭ તારીખની મુક્તિ સૂચનામાં અંકિત કરવામાં આવી હતી, જેનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ છેઃ

"હવે, તેથી, ગુજરાત મનોરંજન કરવેરા અધિનિયમ, ૧૯૭૭ (૧૯૭૭ નો ગુજ.૧૬) ની કલમ–૨૯ ની પેટા–કલમ (૧) દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, (હવે પછી" ઉપરોક્ત અધિનિયમ "તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) અને સરકારી સૂચના, માહિતી, ૧૩૩ પ્રસારણ અને પ્રવાસન વિભાગ નં. (જીએચટી. ૯૧.૪૫) એમ. એન. આર.–૧૩૯૧–ઈ, તારીખ ૨૪ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૧ ગુજરાત સરકાર આથી પાત્ર સમયગાળા દરમિયાન અથવા પ્રોત્સાહનોની મર્યાદાઓ સમાપ્ત થવાના સમયગાળા સુધી, જે અગાઉ હોય, ઉપરોક્ત ઠરાવના પેરા ૮.૧ માં ઉલ્લેખિત હદ સુધી, નીચેની શરતોને આધિન, ઉપરોક્ત ઠરાવના પરિશિષ્ટ–બી (હવે પછી પાત્ર મનોરંજન તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) માં નિર્ધારિત માપદંડોને પૂર્ણ કરતા મનોરંજન પરના કરને સંપૂર્ણપણે મુક્તિ આપે છેઃ–

....

....

૧૫. *પાત્ર મનોરંજનના માલિક વેચાણવેરો, ટર્નઓવર વેરો, વીજળી વેરો, વૈભવી વેરો અને મનોરંજન વેરો માટે મેળવવામાં આવેલી છૂટની રકમ યોગ્ય સત્તામંડળ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા પાત્રતા પ્રમાણપત્રમાં નિર્દિષ્ટ રકમ*

જેટલી હોય અથવા તેમાં ઉલ્લેખિત સમયમર્યાદા સમાપ્ત થાય તે જલદી કર ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે."

૬. મુક્તિ મર્યાદા (૧૦૦% મૂડી રોકાણ) કેવી રીતે ગણતરીપાત્ર હતી તેની ગણતરી કરવા માટે ન તો પેકેજ કે ન તો યોજનાએ પદ્ધતિ સૂચવી હતી. સંબંધિત સમયે કરવેરાનો દર પ્રવેશ અથવા ટિકિટ મૂલ્યના ૫૦ ટકા હતો.

૭. અપીલકર્તાઓની દલીલ હતી કે કુલ મુક્તિની ગણતરી કાલ્પનિક કવાયતના આધારે કરવામાં આવશે. આ પ્રકારનો નિર્ણય રિટ પિટિશનમાંની અરજીઓમાં નીચે મુજબ સમજાવવામાં આવ્યો હતો:

"નવા એકમોના કિસ્સામાં, જેમણે પાત્ર મૂડી રોકાણ માટે રૂ.૧૦ કરોડ.પાત્ર મૂડી રોકાણની આ રકમ વર્તમાન યોજના/નીતિ હેઠળ ઉપલબ્ધ કર મુક્તિની રકમ સામે સમાયોજિત કરવી જરૂરી છે. જો આ એકમ રૂ.૧૦૦/– મલ્ટીપ્લેક્સ થિયેટરમાં પ્રવેશ ફી તરીકે અને મનોરંજન વેરાની રકમ જે તે સરકારને ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે તે રુ.૫૦/–છે. આનો અર્થ એ થશે કે એકમના માલિક રૂ.૫૦/– જેથી તે એકમમાં સુવિધાઓ પૂરી પાડવા માટે તેના દ્વારા કરવામાં આવેલા ખર્ચની ચૂકવણી કરી શકે. આ રકમ રૂ.૫૦/–ને મનોરંજન કરવેરા દ્વારા વસૂલવામાં આવેલ પાત્ર મૂડી રોકાણની રકમ સામે રૂ.૧૦ કરોડ ખતમ થઈ જાય છે અથવા દસ વર્ષનો સમયગાળો પૂરો થાય ત્યાં સુધી, જે પણ પહેલા હોય."

૮. હાઈકોર્ટ સમક્ષ આ જ દલીલની વિનંતી કરવામાં આવી હતી, જેમાં નીચે મુજબ નોંધવામાં આવ્યું હતું:

"૫૭. શ્રી નાણાવટીએ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે ગુણદોષ પર પણ, વાદગ્રસ્ત પરિપત્રો રદ કરવા અને અલગ રાખવા લાયક છે. ફોર્મ ૧૭ જે પૂરક ટિકિટ ન હોય તેવી ટિકિટોના રજિસ્ટરનું સ્વરૂપ છે, જે કાયદાની કલમ ૩ હેઠળ કર ચૂકવવાપાત્ર હોય ત્યારે બહાર પાડવામાં આવે છે, તે સ્પષ્ટપણે કોલમ ૨ હેઠળ મનોરંજન કર સહિત ટિકિટની કિંમતનો ઉલ્લેખ કરે છે, જે એ પણ દર્શાવે છે કે મનોરંજન કર કુલ રસીદ પર ચૂકવવાપાત્ર છે અને કરની કલ્પનાપૂર્વક ગણતરી કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી. મલ્ટિપ્લેક્સ એસોસિએશનના કેટલાક સભ્યો દ્વારા રજૂ કરાયેલ વળતર દર્શાવે છે કે તેઓ ટિકિટની કિંમત કરવેરા સહિત દર્શાવે છે અને રસીદ પર કરની ગણતરી કરીને લાગુ દરના આધારે મુક્તિ માંગે છે. શરૂઆતથી જ એસોસિએશનના સભ્યો રસીદ પર ગણવામાં આવતા કરવેરાના આધારે માસિક રિટર્ન ભરી રહ્યા છે અને સામાવાળા અધિકારીઓ કોઈપણ વાંધા વિના તેને સ્વીકારી રહ્યા છે. મેસર્સ આઈનોક્સ મલ્ટિપ્લેક્સના કિસ્સામાં, મામલતદાર, વડોદરાએ કુલ રસીદ પર કરની ગણતરી કરીને આકારણી આદેશ પસાર કર્યો છે, ઉદાહરણ તરીકે ૧૯.૦૯.૨૦૦૩ અને

૨૫.૯.૨૦૦૩ વચ્ચેના સમયગાળા માટે, કુલ ઉઘરાણી રૂ. ૧૦,૩૦,૭૯૬/–મામલાતદારે ૫૦ ટકાના દરે ચૂકવવાપાત્ર ચોખ્ખો કર તરીકે રૂ. ૫,૧૫,૩૭૩/– નું મૂલ્યાંકન કર્યું છે. મેસર્સ નોક્સ એન્ટરટેઇનમેન્ટ લિમિટેડ, વડોદરાને રૂ.૫૫૪.૪૫ લાખ. કરવેરાની રકમની ગણતરી કરવાના હેતુસર રૂ.૫૫૪.૪૫ લાખ, મામલતદારે કુલ સંગ્રહમાંથી ૧૦૦% ગણવામાં આવે છે, એટલે કે રૂ. *૪,૩૨,૨૬૮*ની કુલ વસૂલાત પર, *મામલાતદારે રૂ. ૪,૩૨,૨૬૮ – પર કરવેરાનું મૂલ્યાંકન કર્યું છે."*

રિટ પિટિશનમાં અન્ય બાબતોની સાથે દાવો નીચે મુજબ હતોઃ

"(બી) માનનીય અદાલત મેન્ડમસની રિટ અથવા અન્ય કોઈપણ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરી શકે છે, જે પ્રતિવાદીઓને અરજદાર એસોસિયેશનના સભ્યો દ્વારા પ્રતિવાદી રાજ્યને રાજધાની તરીકે ચુકવવાપાત્ર મનોરંજન કરની માત્ર રકમ ધ્યાનમાં લેવાનો નિર્દેશ કરે છે. પિટિશનર એસોસિએશનના સભ્યોના પાત્ર મૂડી રોકાણને સેટ કરવાના હેતુ માટેનું મૂલ્ય, આ સાથેના પરિશિષ્ટ–એ ખાતેના ઠરાવમાં સમાવિષ્ટ યોજના હેઠળ વિચારવામાં આવ્યું છે; "

૯. બીજી બાજુ, રાજ્યની દલીલ હતી કે અપીલકર્તાને કર મુક્તિનો લાભ મળતો હોવાથી, કરવેરાનું તત્વ એકત્રિત કરવામાં આવેલી વાસ્તવિક રકમમાં ઉમેરવું પડ્યું હતું. રાજ્ય દ્વારા તેના જવાબી સોગંદનામામાં નીચેની શરતોમાં આ વિનંતી કરવામાં આવી હતી:

"૫.૫ ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કલમ ૩ મનોરંજનમાં પ્રવેશ માટેની ચુકવણી પર વસૂલવામાં આવતા કરના દરની કલ્પના કરે છે. એક લાખથી વધુ વસ્તી ધરાવતા શહેર માટે ૫૦ ટકા અને એક લાખથી ઓછી વસ્તી ધરાવતા શહેર માટે ૪૫ ટકા ટેક્સ સ્લેબ છે. એવું કહેવામાં આવે છે કે તમામ મનોરંજન એકમો ફક્ત મનોરંજનના પ્રવેશ માટેની ચુકવણી માટે રુ.૧૦૦ ચાર્જ લઈ રહ્યા છે.

સમજાવવા માટે:

મનોરંજનમાં પ્રવેશની ચુકવણી = રુ.૨૦૦/ –

કરના ૫૦ ટકાથી ઓછા (કલમ ૩ (i) = રુ ૧૦૦–મુજબ)

કુલ ચાર્જપાત્ર રકમ = રુ. ૧૦૦/–

"તેથી, જો મનોરંજનમાં પ્રવેશ માટેની ચુકવણી કરના ૫૦ ટકાથી ઓછી હોય, તો ચોખ્ખી વસૂલપાત્ર રકમ રુ.૧૦૦/– પર આવે છે–(જે, વર્તમાન કિસ્સામાં,

અધિનિયમ, પ્રવાસન નીતિ ૧૯૯૫–૨૦૦૦ અને સૂચનાની જોગવાઈઓના આધારે વસૂલવામાં આવતી નથી)."

....

૫.૧૦ આદરપૂર્વક *જણાવવામાં આવ્યું છે કે જો કોઈ મનોરંજન એકમ નીતિ અને સૂચનાઓનો કોઈ લાભ લેવા ઈચ્છે છે, તો તે કિસ્સામાં મનોરંજન એકમોએ ઉપરોક્ત નીતિ અને સૂચનાઓમાં આપવામાં આવેલી જરૂરિયાતોને અનુરૂપ બનવું પડશે. મનોરંજન એકમોએ જાહેરનામામાં ઉલ્લેખિત શરતોનું ચુસ્તપણે પાલન કરવું પડશે અને એકવાર કરવેરાની છૂટનો લાભ લેવાના હેતુથી ઉપરોક્ત જાહેરનામાના નિયમો અને શરતો સ્વીકાર્યા પછી, તેઓ હવે મનોરંજન એકમો મનોરંજન કર માટે જે વસૂલ કરે છે તે રાજ્ય સરકાર દ્વારા વસૂલ કરી શકાતી નથી તેવી આડમાં પીછેહઠ કરી શકશે નહીં.તે આદરપૂર્વક જણાવવામાં આવ્યું છે કે કોઈપણ શરતનો ભંગ અથવા કાયદા, સૂચનાઓ અને* પરિપત્રોની કોઈપણ જોગવાઈઓનું પાલન ન કરવાથી આપવામાં આવેલી મુક્તિ સમાપ્ત થઈ જશે. પુનરાવર્તનની કિંમત પર, હું કહું છું કે દાખલો આપવા માટે જો રુ.૧૦૦/–પ્રવેશ માટે લેવામાં આવે છે, તો તેને કર સિવાય મનોરંજનમાં પ્રવેશ માટેની ચુકવણી તરીકે ગણવી પડશે. જ્યારે કરવેરાનો દર ૫૦ ટકા હોય, ત્યારે તેને મૂળભૂત ચોખ્ખા ટિકિટ દર રુ.૧૦૦ માં કલ્પનાત્મક રીતે ઉમેરવો પડશે અને તે રુ.૧૦૦ નો ચોખ્ખો ટિકિટ દર છે–જેનો લાભ મળશે અને સૂચનાઓ અને સરકારી ઠરાવોના સંદર્ભમાં તેને સમાયોજિત કરવા માટે જવાબદાર રહેશે."

૧૦. ઉચ્ચ અદાલતે અરજદારોની દલીલ સાથે સંમતિ વ્યક્ત કરી હતી અને જણાવ્યું હતું કે છૂટનો લાભ ઉઠાવનારા મલ્ટિપ્લેક્સમાં હકીકતમાં કર તરીકે રકમ વસૂલવામાં આવી ન હતી, તેથી વધુ રકમ ઉમેરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી, પરંતુ મૂડી રોકાણ (મુક્તિ માટેની યોજનામાં ટોચમર્યાદા) હાંસલ કરવામાં આવ્યું હતું કે કેમ તેની ગણતરી સંબંધિત સમયગાળા માટે વાસ્તવિક ટિકિટ સંગ્રહના આધારે કલ્પનાત્મક નિર્ધારણ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. આ સંબંધમાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયના તારણો નીચે મુજબ છેઃ

"યોજનાની ક્લોઝ–૮ જાહેર કરે છે કે" મૂડી રોકાણના ૧૦૦% સુધી મનોરંજનમાંથી મુક્તિ "સહિત વિવિધ કરવેરાના સંદર્ભમાં" પ થી ૧૦ વર્ષની કરવેરાની રજા "ઉપલબ્ધ રહેશે. ઉપરોક્ત ક્લોઝ એવી જોગવાઈ કરે છે કે આકારણી કરનાર જેમકે મનોરંજન સંકુલના માલિકને કાયદા હેઠળ તેના દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર કર ચૂકવવામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી છે, જ્યાં સુધી માલિક દ્વારા કરવામાં આવેલા પાત્ર મૂડી રોકાણના ૧૦૦% મૂલ્ય સામે કર ૧૦૦% સેટ કરવામાં ન આવે...એન્ટરટેઈનમેન્ટ કોમ્પ્લેક્સના માલિકને કાયદા હેઠળ તેના દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર કર ચૂકવવામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવે છે, જ્યાં સુધી માલિક દ્વારા કરવામાં આવેલા પાત્ર મૂડી રોકાણના ૧૦૦% મૂલ્ય સામે કર ૧૦૦% સેટ ઓફ કરવામાં ન આવે. હાલની અરજીમાં જે પ્રશ્ન ઊભો થયો છે તે એ

છે કે પાત્ર મૂડી રોકાણોના ઉપલબ્ધ કરવેરા પ્રોત્સાહનો એટલે કે ૧૦૦% સામે "કરવેરા" ની રકમ કેવી રીતે નક્કી કરવી જોઈએ. આ મુદ્દો ગુજરાત મનોરંજન કરવેરા કાયદાની કાનૂની જોગવાઈના સંદર્ભમાં ઊભો થયો છે. કાયદાની કલમ ૩ ને ચાર્જ કરવાની કલમ ગણવામાં આવે છે. એવું માનવામાં આવે છે કે ફરજની ચુકવણીની જવાબદારી માલિક પર લાદવામાં આવે છે, થિયેટરના મુલાકાતીઓ પર નહીં. માલિક ફરજની વસૂલાત માટે સરકારના એજન્ટ તરીકે કામ કરતો નથી. મનોરંજન ફરજ એ એક ચુકવણી છે જે માલિકે મુલાકાતીઓને મનોરંજનમાં હાજરી આપવા અથવા હાજરી આપવાનુ ચાલુ રાખવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટેની શરત તરીકે કરવી જરૂરી છે.

કલમ ૩ જે કર વસૂલ કરે છે તે ગ્રાહક પાસેથી મળેલી "કુલ" ચુકવણી પર વસૂલાતની જોગવાઈ કરે છે જે કલમ ૩ ના શબ્દો પરથી સ્પષ્ટ છે અને ૧૯૭૧ (૧) એસસીસી ૪૭૧ માં પણ અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે.

કરવેરાની જવાબદારી નક્કી કરવા માટેનું મૂલ્યાંકનક્ષમ મૂલ્ય એ પ્રાપ્ત થયેલ ચુકવણી છે, આ રકમના વિભાજનને ધ્યાનમાં લીધા વિના, મનોરંજનમાં પ્રવેશ માટે વસૂલવામાં આવે છે અને તેના પર ચૂકવવાપાત્ર કર છે.

મનોરંજન વેરો કરવેરાનું એક માપ હોવાથી અને કલમ ૩ ચાર્જ વિભાગ હોવાથી, તેનુ કડક અર્થઘટન કરવુ પડશે અને તેથી, કર ચૂકવવાની જવાબદારી કાયદામાં જે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તેનાથી વધુ વિસ્તૃત કરી શકાતી નથી.

બહાર પાડવામાં આવેલી ટિકિટમાં મલ્ટિપ્લેક્સ સિનેમા દર્શાવે છે કે દર્શકો પાસેથી મનોરંજન કરના નામે અથવા તેના કારણે કંઈ મળતું નથી. તેથી, મલ્ટિપ્લેક્સ સિનેમાઘરોના કિસ્સામાં, કલમ ૩ હેઠળ રકમ પર કર લાદવામાં આવશે.બહાર પાડવામાં આવેલી ટિકિટમાં, પ્રવેશની ચુકવણી મનોરંજનમાં પ્રવેશ તરીકે દર્શાવવામાં આવે છે, કર "ઓ" તરીકે દર્શાવવામાં આવે છે, સેવા શુલ્ક "૦" તરીકે દર્શાવવામાં આવે છે અને માલિક દ્વારા વસૂલ કરવા યોગ્ય અને ચૂકવવાપાત્ર કુલ રકમ રુ.૧૦૦ છે, તેથી, કર જવાબદારીની ગણતરી આ રકમ એટલે કે રુ.૧૦૦ પર થવી જોઈએ–જે દર્શકો પાસેથી પ્રાપ્ત પ્રવેશ માટે ૫૦ ટકા ચુકવણી પર હશે.

પ્રોત્સાહન હેઠળ, પ્રોત્સાહન મર્યાદા સામે આવી કર જવાબદારી નક્કી કરવાના હેતુ માટે મુક્તિની શરત તરીકે નિર્ધારિત કર જવાબદારીની ગણતરીની કોઈ વિશેષ પદ્ધતિ નથી. આ પદ્ધતિ નવેમ્બર/ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦માં વિવાદિત પરિપત્રો દ્વારા પ્રથમ વખત સૂચવવામાં આવી છે."

આ સંબંધમાં અંતિમ દિશા નિર્દેશો નીચે મુજબ છેઃ

"૧૧૧. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો મત છે કે પ્રતિવાદી–રાજ્ય અરજદાર સંગઠનના સભ્યોના પાત્ર મૂડી રોકાણને નિર્ધારિત કરવાના હેતુથી ટિકિટની કિંમતની સંપૂર્ણ રકમને મૂડી મૂલ્ય તરીકે ધ્યાનમાં લેવું વાજબી નથી. અમારો એવો પણ મત છે કે અરજદાર સંગઠનના સભ્યો દ્વારા પરવાનગી આપતી વખતે એકત્રિત કરવામાં આવેલી રકમ. મલ્ટિપ્લેક્સ થિયેટરોના દર્શકોમાં કરવેરાનું એક તત્વ પણ સામેલ છે અને તેથી, અરજદાર સંગઠનના સભ્યો દ્વારા વસૂલવામાં આવતા કરવેરાના લાગુ દરને માત્ર યોજના હેઠળ પાત્ર રોકાણ સામે જ બંધ કરવો જરૂરી છે. ટિકિટની કિંમતની સંપૂર્ણ રકમને પાત્ર મૂડી રોકાણની શરૂઆત કરવાના હેતુ માટે મૂડી મૂલ્ય તરીકે ગણી શકાય નહીં. અમારો એવો પણ મત છે કે જે સભ્યોએ નિર્ધારિત સમયમર્યાદાની અંદર એટલે કે પછીના ઠરાવ તારીખ ૨૮.૦૬.૨૦૦૦ હેઠળ કલ્પના કરાયેલ ૩૦.૧૧.૨૦૦૨ પર અથવા તે પહેલાં તેમનો પ્રોજેક્ટ શરૂ કર્યો નથી, જેના આધારે તે કેસોને પાઇપલાઇન કેસ તરીકે ગણવામાં આવ્યા છે, તેઓ યોજના હેઠળ લાભ મેળવવા માટે હકદાર નથી અને સમય વધારવા માટે તેમની રજૂઆતને નકારી કાઢતી વખતે સામાવાળા સત્તાવાળાઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશમાં કોઈ નબળાઈ નથી. અમારો એવો પણ મત છે કે જે સભ્યો યોજનાનો લાભ મેળવવા માટે હકદાર છે તેઓ નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં એટલે કે ૩૦.૧૧.૨૦૦૨ તેમના દ્વારા

કરવામાં આવેલા મૂડી રોકાણની રકમનો જ દાવો કરવા માટે હકદાર છે. જો આ સમયમર્યાદા પછી તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ ખર્ચ અથવા ૩૦.૧૧.૨૦૦૨ પછી આવા પાત્ર પ્રોજેક્ટમાં તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલ રોકાણને પાત્ર રોકાણ તરીકે ગણી શકાય નહીં. તેથી સામાવાળા સત્તાવાળાઓને આ ચુકાદા અને આદેશને અમલમાં મૂકવા અને આ ચુકાદામાં અહીં જારી કરાયેલા નિર્દેશો અનુસાર દરેક કેસનો નિર્ણય લેવા અને અરજદારો સામે માંગ ઉઠાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.આ રીતે ઉઠાવવામાં આવેલી માંગ એસોસિએશનના સભ્યો દ્વારા તેના છ અઠવાડિયાની અંદર ચૂકવવાની રહેશે."

૧૧. ગુજરાત રાજ્યના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ. કે. બાગરિયાએ દલીલ કરી હતી કે ગુજરાત મનોરંજન કરવેરા અધિનિયમ, ૧૯૭૭ની કલમ ૩ અને ૨૯નું સંયુક્ત વાંચન સ્પષ્ટ કરે છે કે પાત્ર એકમોને કરવેરાની ચુકવણીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હતી અને માલિકોએ મનોરંજનમાં પ્રવેશ માટે માત્ર રકમ વસૂલવાની જરૂર હતી, જેનો અર્થ એ થયો કે વાસ્તવમાં કોઈ કર વસૂલવામાં આવ્યો ન હતો. તેથી, જો કોઈ એકમ અથવા મલ્ટિપ્લેક્સ કર વસૂલ કરે છે જે તે રાજ્યને પસાર કરતું નથી, તો તે માત્ર જાહેર હિતની વિરુદ્ધ જ નહીં પરંતુ અન્યાયી સંવર્ધન સમાન હશે.

૧૨. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૨૯ હેઠળ કોઈપણ મનોરંજન અથવા મનોરંજનના વર્ગને કરવેરાની ચુકવણીમાંથી સંપૂર્ણ અને આંશિક રીતે મુક્તિ આપી શકાય છે અને ચોક્કસ સમયગાળા માટે કર મુક્તિ આપવામાં આવે છે, અને મલ્ટિપ્લેક્સ અને થિયેટરોના માલિકોને કર વસૂલવાની મંજૂરી નથી. કરવેરાના ઘટકનો સમાવેશ કરવાનો અર્થ એ હતો કે તેમને આવી રકમ જાળવી રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. તેથી, રાજ્યને ગણતરીની પદ્ધતિની વિનંતી કરવામાં વાજબી ઠેરવવામાં આવ્યું હતું, જેમાં મુક્તિ એકમો નક્કી કરવાના હેતુસર પહેલેથી જ એકત્રિત કરવામાં આવેલી રકમમાં કરવેરાનું તત્વ ઉમેરવામાં આવ્યું હતું.

૧૩. બીજી તરફ સામાવાળા(ઓ)/મલ્ટિપ્લેક્સના માલિકોના વિદ્વાન વકીલ શ્રી મનિન્દર સિંહે વિનંતી કરી હતી કે મૂડી રોકાણની ૧૦૦% ની સમકક્ષ મુક્તિની મર્યાદા નક્કી કરવા માટે કોઈ તંત્રની ગેરહાજરીમાં: જે એક ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ નિર્ધારિત હકીકત છે–હિસાબી પુસ્તકો અને મલ્ટિપ્લેક્સ માલિકો પાસે ઉપલબ્ધ દસ્તાવેજોને ધ્યાનમાં રાખીને, એક શક્ય અને વાજબી પદ્ધતિને ધ્યાનમાં લેવી પડી હતી. તેથી એકમાત્ર શક્ય પદ્ધતિ એ હતી કે કોઈ ચોક્કસ મલ્ટિપ્લેક્સ દ્વારા ૧૦૦% મુક્તિ મર્યાદા પ્રાપ્ત કરવામાં આવી હતી કે કેમ તે ધ્યાનમાં લઈને (માત્ર મુક્તિ આપવાના હેતુ માટે) કલ્પનાત્મક રીતે નક્કી કરવું, જે રકમ સમગ્ર

સમયગાળા દરમિયાન કુલ વાસ્તવિક સંગ્રહને ધ્યાનમાં રાખીને સંબંધિત સમયગાળા દરમિયાન એકત્રિત કરી શકાતી હતી.

વિશ્લેષણ અને તારણો

૧૪. યોજનાની શરતો અને મુક્તિ જાહેરનામા પરથી તે સ્પષ્ટ થાય છે, જેણે તેને અસર કરી હતી, જે મર્યાદાઓ એટલે કે (૧) સમય મર્યાદા અને (૨) મુક્તિનું પ્રમાણ નક્કી કરવામાં આવી હતી. બાદમાં પ્રથમને આધિન હોઈ શકે છે એટલે કે, જો મુક્તિ મર્યાદા સુધી પહોંચેલી રકમ પ્રાપ્ત થઈ હોય, તો પ્રશ્નનો સમયગાળો (૫–૧૦ વર્ષ) સમાપ્ત થાય તે પહેલાં, આગળ કોઈ છૂટનો દાવો કરી શકાતો નથી. જોકે, રાજ્યએ માત્રાત્મક મર્યાદાની કાલ્પનિક ગણતરીના હેતુ માટે મુક્તિ મર્યાદા કેવી રીતે નક્કી કરી શકાય તે નક્કી કરવા માટે કોઈ પણ પદ્ધતિ પ્રદાન કરવાનું ટાળ્યું હતું. આનો અર્થ એ થયો કે ગણતરીની વાજબી વ્યવહારુ પદ્ધતિ લાગુ કરવી પડી હતી.

૧૫. રાજ્યની દલીલ એવી ધારણા પર આધારિત છે કે મલ્ટિપ્લેક્સ માલિકો દ્વારા મુક્તિ સમયગાળા દરમિયાન એકત્રિત કરવામાં આવેલી રકમ પણ કરવેરાના ઘટકમાં સામેલ છે. આ અદાલતના મતે આ ધારણા ખોટી છે કારણ કે કરવેરાની રકમની કોઈ વસૂલાત થઈ શકી ન હોત. વધુમાં,

મલ્ટિપ્લેક્સ/થિયેટર–માલિકો કાયદાની દ્રષ્ટિએ માસિક રિટર્ન ફાઇલ કરવાની જવાબદારી હેઠળ હતા. આનાથી દુરુપયોગના કોઈપણ આરોપની કાળજી લેવામાં આવી હોત.રાજ્યની વધારાની દલીલ એ હતી કે કરમુક્ત સમયગાળા દરમિયાન મલ્ટિપ્લેક્સ દ્વારા કરવેરાના તત્વને ઉઘરાણામાં કલ્પનાત્મક રીતે સામેલ કરવામાં આવ્યું હતું, તેથી કર વસૂલાતની સમકક્ષ વધુ રકમ ઉમેરવી પડી હતી.

૧૬. જેમ કે ઉચ્ચ અદાલતે તારણ કાઢ્યું–અને આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં સાચું છે, આ દલીલ કોઈપણ તર્કથી વંચિત હતી અને સ્પષ્ટ રીતે ગેરવાજબી હતી. કર મુક્તિ મર્યાદાઓને કેવી રીતે સમજી શકાય તે રીતે એક તફાવત છે. નિઃશંકપણે, હવે કાયદો નક્કી થઈ ગયો છે કે મુક્તિ સૂચનાઓનું કડક અર્થઘટન કરવું પડશે, અને અસ્પષ્ટતાના કિસ્સામાં મૂલ્યાંકનકારોની વિરુદ્ધ આ નિયમ કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ, નવી દિલ્હી વિરુદ્ધ હરિ ચંદ શ્રી ગોપાલ [ફૂટનોટઃ નં. ૩ ૨૦૧૧ (૧)એસએસસી ૨૩૬] માં જણાવવામાં આવ્યો હતો. તે કેસમાં બંધારણીય ખંડપીઠે ચુકાદો આપ્યો હતો કેઃ

"કાયદો સારી રીતે સ્થાપિત છે કે જે વ્યક્તિ મુક્તિ અથવા છૂટછાટનો દાવો કરે છે તેણે સ્થાપિત કરવું પડશે કે તે મુક્તિ અથવા છૂટછાટ માટે હકદાર છે. મુક્તિ, છૂટછાટ અથવા અપવાદ માટે જોગવાઈ કરતી જોગવાઈ, જેમ કે કેસ હોઈ શકે છે,

તે કાયદામાં જે સેટિંગ્સ પર જોગવાઈ મૂકવામાં આવી છે અને પ્રાપ્ત કરવાના હેતુ અને હેતુના આધારે ઓક્સ્સ અપવાદો સાથે કડક રીતે અર્થઘટન કરવું પડશે. જો અમુક શરતોનું પાલન કરવા પર મુક્તિ ઉપલબ્ધ હોય, તો શરતોનું પાલન કરવું પડશે. તે શરતોની ફરજિયાત આવશ્યકતાઓનું પાલન કરવું અથવા બરાબર પૂર્ણ કરવું આવશ્યક છે, અમુક સમયે વિચારવામાં આવે છે, કેટલાક અક્ષાંશો દર્શાવી શકાય છે, જો કેટલીક આવશ્યકતાઓનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા હોય જે પ્રકૃતિમાં ડિરેક્ટરી છે, જેનું પાલન ન કરવાથી મુક્તિ આપતી સૂચનાના સાર અથવા સારને અસર થશે નહીં."

૧૭. આ પછી, અન્ય પાંચ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે (કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ (ઇમ્પોર્ટ), મુંબઈ વિ. દિલીપ કુમાર અને કંપની એન્ડ અધર્સ્ [ફૂટનોટઃ નં. ૪ ૨૦૧૮ (૯) એસસીસી ૧]. હાલના કિસ્સામાં, પરિસ્થિતિ વિચિત્ર છે, કારણ કે છૂટની મંજૂરી અને આવી રાહતની શરતો (સમય અને નાણાકીય મર્યાદાની દ્રષ્ટિએ) સ્પષ્ટ છે. જોકે, નાણાકીય મર્યાદાની ગણતરી માટેની પ્રક્રિયા સૂચવવામાં આવી નથી. તેથી, વર્તમાન કેસ અસ્પષ્ટતાનો નથી, પરંતુ તેના બદલે, એક સ્પષ્ટ અંતર છે, જે જો યોગ્ય રીતે અર્થઘટન કરવામાં નહીં આવે, તો તે જાહેરનામાના હેતુને હરાવી દેશે.

૧૮. તે ઘણીવાર ઠેરવામાં આવ્યુ છે–કાર્યવાહીના નિયમોના સંદર્ભમાં કે તેઓ ન્યાયને બદલે સુવિધા આપવા માટે છે. સંગ્રામ સિંહ વિરુદ્ધ ચૂંટણી ટ્રિબ્યુનલ,

કોટાહ અને અન્ય માં [ફૂટનોટઃ નં. ૫ (૧૯૫૫) ૨ એસ. સી. સી. ૪૬] આ કોર્ટે ઠરાવ્યુ :

"૧૬. તે પ્રક્રિયા *છે, જે ન્યાયને સરળ બનાવવા અને તેના હેતુઓને આગળ વધારવા માટે રચાયેલ છેઃ સજા અને દંડ માટે દંડાત્મક કાયદો નથી; લોકોને પરેશાન કરવા માટે રચાયેલ વસ્તુ નથી. અર્થઘટનની વાજબી સ્થિતિસ્થાપકતા માટે કોઈ જગ્યા ન છોડે તેવા વિભાગોની ખૂબ તકનીકી રચના સામે રક્ષણ આપવું જોઈએ (જો હંમેશા બંને પક્ષો સાથે ન્યાય કરવામાં આવે તો) જેથી ન્યાયને આગળ વધારવા માટે રચાયેલ સાધનોનો ઉપયોગ તેને નિષ્ફળ બનાવવા માટે કરવામાં આવે."*

૧૯. ફરીથી, ઘનશ્યામ દાસ વિરુદ્ધ ડોમિનિયન ઓફ ઈન્ડિયા [ફૂટનોટ :નં. ૬ (૧૯૮૪) ૩ એસસીસી ૪૬ માં અદાલતે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૮૦ સાથે વ્યવહારમાં "વિશેષણ કાયદો" ના વિચાર અને ઉદ્દેશ પર વિસ્તૃત વર્ણન કર્યું:

"૧૨. અંતિમ વિશ્લેષણમાં, સંહિતાની કલમ ૮૦ હેઠળની નોટિસ માન્ય છે કે નહીં તે પ્રશ્ન ન્યાયિક રચનાનો પ્રશ્ન છે. પ્રિવી કાઉન્સિલ અને આ અદાલતે દાવો લાવનાર વ્યક્તિ *સાથે નોટિસ જારી કરનાર વ્યક્તિની ઓળખના પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરવા માટે કડક પાલનનો નિયમ લાગુ કર્યો છે. જો કે, આ અદાલતે*

કાર્યવાહીના કારણ અને નોટિસ તેમજ દાવામાં દાવો કરવામાં આવેલી રાહત વચ્ચે ઓળખ હોવી આવશ્યક છે તે જરૂરિયાત સાથે વ્યવહાર કરવા માટે નોંધપાત્ર પાલનનો નિયમ અપનાવ્યો છે. પહેલેથી જ જણાવ્યા મુજબ, કોર્ટે એવું માન્યું છે કે આ કલમ હેઠળની નોટિસ પૂરતી હોવી જોઈએ જો તે દાખલ કરવાના દાવાની પ્રકૃતિ વિશે સંબંધિત પક્ષોને જાણ કરવાના તેના ઉદ્દેશ્યને નોંધપાત્ર રીતે પૂર્ણ કરે. આ સિદ્ધાંત પર, એવું માનવામાં આવ્યું છે કે જોકે કલમની શરતોનું કડક પાલન કરવું પડશે, તેનો અર્થ એ નથી કે નોટિસની સામાન્ય સમજથી છૂટાછેડા લેતી મિથ્યાપાન્ડિત્ય રીતે તપાસ થવી જોઈએ. ધ્યાનમાં લેવાનો મુદ્દો એ છે કે શું નોટિસ દાવાની પ્રકૃતિ વિશે પૂરતી માહિતી આપે છે જેમ કે પ્રાપ્તકર્તા મુકદ્દમાને ટાળવા માટે કરશે."

૨૦. સુગંધી વિ. પી. રાજકુમાર [ફૂટનોટઃનં. ૭ (૨૦૨૦) ૧૦ એસ. એસ. સી. ૭૦૬ પણ પ્રક્રિયાગત કાયદાના ઉલ્લંઘનની ફરિયાદનો સામનો કરવા માટે નોંધપાત્ર ન્યાયની તરફેણમાં ઝૂક્યું હતું.

૨૧. હરિચંદ શ્રીગોપાલ (સુપ્રા) એ પણ મુક્તિ સૂચનાનું અર્થઘટન કરતી વખતે જોગવાઈઓ સાથે નોંધપાત્ર પાલનનો સિદ્ધાંત રજૂ કર્યો હતોઃ

"૩૧. અલબત્ત, મુક્તિ સૂચનાની કેટલીક જોગવાઈઓ પ્રકૃતિમાં નિર્દેશિકા હોઈ શકે છે અને કેટલીક પ્રકૃતિમાં ફરજિયાત છે.કાયદાની જોગવાઈઓ કે જે મૂળ સ્વરૂપની હોય અને જે એક તરફ નીતિના ચોક્કસ ચોક્કસ ઉદ્દેશો સાથે બાંધવામાં આવી હોય અને બીજી તરફ જે તે સ્વરૂપમાં માત્ર પ્રક્રિયાગત અને તકનીકી હોય, તેમની વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ રીતે અલગ રાખવો જોઈએ.

નોંધપાત્ર પાલન અને "હેતુપૂર્વક ઉપયોગ" નો સિદ્ધાંત

૩૨. નોંધપાત્ર પાલનનો સિદ્ધાંત એક ન્યાયિક શોધ છે, જે પ્રકૃતિમાં ન્યાયી છે, જે એવા કિસ્સાઓમાં મુશ્કેલી ટાળવા માટે રચાયેલ છે જ્યાં કોઈ પક્ષ તેની પાસેથી વ્યાજબી રીતે અપેક્ષા કરી શકાય તેટલું બધું કરે છે, પરંતુ કેટલાક નાના અથવા અસંગત પાસાઓમાં નિષ્ફળ જાય છે અથવા દોષિત બને છે જેને "સાર" અથવા જરૂરિયાતોની "સામગ્રી" તરીકે વર્ણવી શકાતી નથી."વાજબીપણું" ની વિભાવનાની જેમ, "નોંધપાત્ર પાલન" ની અરજીની સ્વીકૃતિ અથવા અન્યથા દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો અને હાંસલ કરવાના હેતુ અને ઉદ્દેશ અને નિયમ અથવા નિયમનના હેતુ અને હેતુને પ્રાપ્ત કરવા માટે જરૂરી પૂર્વજરૂરીયાતોના સંદર્ભ પર આધાર રાખે છે.જો કાયદાના ઉદ્દેશ અને હેતુને અસર કરતી સ્પષ્ટ વૈધાનિક પૂર્વશરત પૂરી ન થઈ હોય તો આવા બચાવને ખુશ કરી શકાતો નથી. ચોક્કસપણે, તેનો અર્થ એ છે કે કોર્ટે નક્કી કરવું જોઈએ કે શું

કાયદાનું પૂરતું પાલન કરવામાં આવ્યું છે કે કેમ જેથી તે ઉદ્દેશને અમલમાં મૂકવા માટે કે જેના માટે કાયદો ઘડવામાં આવ્યો હતો અને કડક પાલનની મિરર ઈમેજ પ્રકારની નહીં. નોંધપાત્ર પાલનનો અર્થ થાય છે "કાયદાના દરેક વાજબી ઉદ્દેશ માટે જરૂરી પદાર્થના સંદર્ભમાં વાસ્તવિક પાલન" અને અદાલતે નક્કી કરવું જોઈએ કે શું કાયદાનું પૂરતું પાલન કરવામાં આવ્યું છે કે કેમ જેથી કાયદાના ઉદ્દેશને અમલમાં મૂકી શકાય અને વાજબી હેતુઓ કે જેના માટે તે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તેને પૂર્ણ કરી શકાય.

૩૩. રાજકોષીય કાયદો સામાન્ય રીતે મહત્વપૂર્ણ નિયમનકારી જરૂરિયાતોનું કડક પાલન કરવાની જરૂરિયાતને જાળવી રાખવા માંગે છે, ખાસ કરીને જ્યારે કોઈ પક્ષ મુક્તિ કલમનો લાભ માંગે છે જે મહત્વપૂર્ણ છે.કાયદા સાથે નોંધપાત્ર પાલન પર ભાર મૂકવામાં આવે છે, જ્યાં ફરજિયાત અને ડિરેક્ટરીની આવશ્યકતાઓને એકસાથે જોડવામાં આવે છે, કારણ કે આવા કિસ્સામાં, જો ફરજિયાત આવશ્યકતાઓનું પાલન કરવામાં આવે છે, તો એવું કહેવું યોગ્ય રહેશે કે નિર્દેશક આવશ્યકતાઓનું પાલન ન હોવા છતાં કાયદાનું નોંધપાત્ર પાલન કરવામાં આવ્યું છે.એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં નોંધપાત્ર પાલન જોવા મળ્યું છે, ત્યાં કાયદાનું વાસ્તવિક પાલન કરવામાં આવ્યું છે, જોકે તે પ્રક્રિયાગત રીતે ખામીયુક્ત છે.નોંધપાત્ર પાલનનો સિદ્ધાંત કર અથવા ફરજ મુક્તિને લાગુ કરવા માટે મહત્વપૂર્ણ શરતો અથવા આવશ્યકતાઓનું કડક પાલન કરવાની

જરૂરિયાતને જાળવી રાખવાનો પ્રયાસ કરે છે અને બિનમહત્વપૂર્ણ અને સ્પર્શક જરૂરિયાતો અથવા જરૂરિયાતો કે જે એટલી ગૂંચવણભરી અથવા ખોટી રીતે લખાયેલી હોય કે પાલન કરવાના નિષ્ઠાવાન પ્રયાસને સ્વીકારવો જોઈએ.

૩૪. નોંધપાત્ર પાલન સિદ્ધાંતની લાગુતા નક્કી કરવા માટેની કસોટી અસંખ્ય કેસોનો વિષય રહી છે અને ઘણી વાર, તપાસ કરવાનો નિર્ણાયક પ્રશ્ન એ છે કે શું જરૂરિયાતો કાયદાના "સાર" અથવા "સાર" સાથે સંબંધિત છે, જો એમ હોય તો, તે જરૂરિયાતોનું કડક પાલન એ તે સિદ્ધાંતને અસર આપવા માટેની પૂર્વશરત છે. બીજી બાજુ, જો જરૂરિયાતો પ્રક્રિયાગત અથવા નિર્દેશક હોય કે જેમાં તે કરવાની વસ્તુનો "સાર" નથી પરંતુ વ્યવસાયના સુવ્યવસ્થિત સંચાલનને ધ્યાનમાં રાખીને આપવામાં આવે છે, તો તે કડક પાલન ન હોય તો પણ નોંધપાત્ર રીતે પૂર્ણ થઈ શકે છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, માત્ર પાલન કરવાનો પ્રયાસ પૂરતો ન પણ હોઈ શકે, પરંતુ તે પરિબળોનું વાસ્તવિક પાલન જે આવશ્યક માનવામાં આવે છે."

૨૨. (મૂડી ખર્ચની સમકક્ષ ૧૦૦% મર્યાદા છે કે નહીં) તે ધ્યાનમાં લેવાના હેતુથી કર મુક્તિના લાભની ગણતરી કરવાની વાજબી પદ્ધતિ એ છે કે જ્યારે મલ્ટિપ્લેક્સને કર મુક્તિ મળી હોય ત્યારે સંબંધિત સમયગાળા દરમિયાન ચૂકવવાપાત્ર કરની રકમ કલ્પનાત્મક રીતે નક્કી કરવી.જ્યારે તેઓએ અરજી કરી

હતી અને તેમને મુક્તિ આપવામાં આવી હતી તે સમય દરમિયાન તેમના દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા વળતરને ધ્યાનમાં રાખીને આ શક્ય છે.બાહ્ય મર્યાદા (૧૦૦% રોકાણ) એક સ્પષ્ટ રકમ છે, જે એકમો તેમના હિસાબી પુસ્તકોમાં યોગ્ય પુરાવા અને તેમના દ્વારા આપવામાં આવેલા મૂલ્યાંકન સાથે રજૂ કરી શકશે.આ સિદ્ધાંતને સ્પષ્ટ રીતે વ્યક્ત કરીને અને આ કેસની હકીકતોને લાગુ પાડતા, ઉચ્ચ અદાલતે એક વાજબી પદ્ધતિનું પાલન કર્યું છે, જે આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં દોષિત ન હોઈ શકે.

૨૩. ઉપરોક્ત કારણોસર, આ અદાલત માને છે કે આ અપીલમાં કોઈ યોગ્યતા નથી.તે મુજબ તેને બરતરફ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

.....ન્યાયમૂર્તિ
[એસ. રવિન્દ્ર ભાટ]
....ન્યાયમૂર્તિ
[દીપાંકર દત્ત]

નવી દિલ્હી;
૨ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૨૩.

==========

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.